

**A KADARKÚTI-NAGYBAJOMI
KISTÉRSÉG
KULTURÁLIS
STRATÉGIÁJA
2011-2013.**

Készítette: Keserű Valéria

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK.....	1
1. BEVEZETÉS	2
2. A KÖZMŰVELŐDÉS HELYZETÉT BEFOLYÁSOLÓ ÁTFOGÓ TÉNYEZŐKRŐL.....	3
2.1. Kistérségi kulturális tervezést befolyásoló átfogó irányok	5
3. KADARKÚTI-NAGYBAJOMI TÖBBCÉLÚ KISTÉRSÉGI TÁRSULÁS JELLEMZŐI	8
3.1. Gazdaság.....	9
3.2. Infrastruktúra	10
3.3. Társadalom.....	12
3.4. Oktatás és nevelés.....	13
3.5. Szociális helyzet.....	14
3.6. Foglalkoztatottság	15
4. KADARKÚTI-NAGYBAJOMI TÖBBCÉLÚ KISTÉRSÉGI TÁRSULÁS TERÜLETÉN LÉVŐ TELEPÜLÉSEK KULTURÁLIS ÁLLAPOTA.....	17
4.1. Kulturális infrastruktúra	17
4.2. Kulturális humánerőforrás	20
4.3. Finanszírozás	21
4.4. Kulturális rendezvények a kistérségben.....	22
5. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSHOZ SZÜKSÉGES SZEMLÉLETVÁLTÁS FONTOSSÁGÁRÓL	24
6. SWOT ELEMZÉS A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ INFORMÁCIÓK ALAPJÁN	25
7. STRATÉGIAI CÉLOK, FELADATOK ÉS TERVEK.....	26
8. ÖSSZEFOGLALÁS.....	30

„Egy ország teljesítőképességét végső soron az határozza meg, hogy milyen mértékben képes kibontakoztatni az egyénekben rejlő erőket.”
Hoffer

1. Bevezetés

Mindannyiunk számára az a szó, hogy „kultúra” más és mást jelent. Jelenti az egy anyanyelvet beszélők népművészeti hagyományainak összességét, jelenti a magas kultúrát képviselők szellemi és tárgyi megnyilvánulásait, cselekedeteit, s lépten-nyomon körbevesz bennünket reggeltől-estig, kisgyermek kortól az elmúlásig, hiszen életünk minden egyes megnyilvánulása környezetünk leképeződése és saját személyiségünk fejlődésének fokmérője.

A szélesen értelmezett kultúra fogalmát az UNESCO az alábbi módon határozta meg:

„A kultúrát a legtágabb értelemben ma úgy foghatjuk fel, mintegy társadalom, vagy egy társadalmi csoport szellemi és anyagi, értelmi és érzelmi megkülönböztető jegyeinek összességét. A művészeteken és bölcsészeten kívül magában foglalja az életmódot, az emberek alapvető jogait, az értékrendszereket, a hagyományokat és hitet. A kultúra teszi képessé az embert arra, hogy végig gondolja önmagát. Neki köszönhetjük, hogy sajátosan különböztetjük meg az értékeket és vagyunk képesek választani. Segítségével fejezi ki magát az ember és tudatosan önmaga számára, látja befejezetlenségét, kérdőjelezi meg saját alkotásait, keres fáradhatatlanul új értelmet a dolgoknak és hoz létre önmagát felülmúló műveket.”

Önmagunkat felülmúlni. Nagy kihívás az egyén és a közösségek számára. „A mindenséggel mérd magad!” –kapja az utókor feladatul, s ebben a nagy térben, - a mindenségben-, el kell tudnunk helyezkedni valahol.

A Kadarkút-Nagybajom Kistérség településeinek adottak a földrajzi koordinátái, de ez nem elég ahhoz, hogy önmagukat pozícionálni tudják Magyarország kulturális térképén. Egyedül nem megy. Összefogásra, együttműködésre van szüksége a szomszédságban élők számára, ahhoz, hogy a hátrányos helyzetben lévő községek, városok többsége megmaradjon, feladatait el tudja látni, a településeken való életet élhetőbbé tudja tenni. Ezt a helyzetet felismerve alakult meg a Kadarkút – Nagybajom Többcélú Kistérségi Társulás, majd egy évre rá a Kulturális Kerekasztal is.

Elsődleges célunk egymás megismerése, a kistérségi identitás erősítése, a kulturális különbségek csökkentése. Az értelmiség felelősségteljes arculat-, közösség-, hagyomány-, műveltségformáló lehetőségeinek megteremtése, hogy a kistérség művelődési állapotain közös erővel változtatni tudjunk. Ahhoz, hogy az utóbbi valóban megvalósuljon, fel kell tárn

értékeinket, hiányosságainkat, tudnunk kell, mit szeretnénk elérni kistérségi szinten, a kultúra területén. Ezeket az ismereteket gondozni kell, felkarolni, projektformában a lehetőségeket megragadni. A Kistérségi Társulás felelőssége, hogy az elkészített és a jövőbeni fejlesztési terveiben mekkora szerepet szán a kultúrának és annak népességmegtartó erejének. Ez a dokumentáció ebben szeretne segítséget nyújtani, hogy komplex gondolkodásmódra építve a fentieket, hogyan tudjuk előmozdítani.

2. A közművelődés helyzetét befolyásoló átfogó tényezőkről

„Tanulátok-e a számokat? Bizony számok az emberek is, mintha sok 1-es volna az irkában. Hanem ezek maguk számolódnak és csudálkozik módfelett az irka, hogy mindegyik csak magára gondol, különb akar lenni a többinél s oktanul külön hatványozódik, pedig csinálhatja a végtelenségig, az 1 ilyformán mind 1 marad és nem szoroz az 1 és nem is oszt. Vegyetek erőt magatokon és legelőször is a legegyszerűbb dologhoz lássatok – adódjatok össze, hogy roppant módon felnövekedvén, az istent is, aki végtelenség valahogyan megközelítsétek.”

(József Attila: A számokról)

Az Európai Unióhoz való kapcsolódásunk hosszú távon meghatározza Magyarország kulturális identitási körét; Közép-Európában egy euro-atlanti, nyugati típusú kulturális fejlődés újabb szakaszára lépett. Önazonosságunkat az Európai Unió Amszterdami szerződése védi; az Unió tiszteletben tartja tagállamainak nemzeti identitását, valamint „hozzájárul a tagállamok kultúráinak virágzásához, tiszteletben tartva azok nemzeti, regionális sokszínűségüket, előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget”. Egység a sokféleségben - így jellemezhetjük az ismert szlogen alapján is az Európai Uniót. Hazánk nagyobb közösségre talált, ezáltal olyan lehetőségek nyíltak meg, mely határokon átívelő kulturális programokra és egymás kultúrájának megismerésére nyújt lehetőséget.

Nekünk is kötelességünk természeti, épített és kulturális örökségünk megóvása, intézményeink személyi, szellemi, tárgyi feltételeinek javítása, ám ezek megvalósítása is összefogáson alapul, melyet a vidékfejlesztés tükrében a kistérségi közművelődési együttműködések keresztül lehet megvalósítani.

A XXI. századra már egyértelművé vált, hogy a gazdasági verseny és kulturális állapotok hatnak egymásra, a kultúra helyzete, fejlettsége meghatározója a gazdasági fejlődésnek. A közösség a gazdasági világversenyben a vidékfejlesztés eszközével kíván megújulni:

„A vidékfejlesztés feladatának kell, hogy tekintse a vidéki lakosok regionális önazonosságának erősítését és közösségi tevékenységek elősegítését... minél erőteljesebben

megjeleníteni a kultúra, a közösségi művelődés fontosságát a településfejlesztési koncepcióban... történjen meg a vidéki élet képességeinek leltárba vétel, fejlesztés, nyilvánosság felé történő megjelenítése.” (Európa Tanács: Vidéki Térségek Európa Chartája)

Az állami kulturális politika is követve az Unió elveket megalkotta a Magyar Kulturális Stratégiát, mely szintén a vidékfejlesztésre épít:

„A közkultúra fejlesztésének tengelyében továbbra is a közművelődés áll. A közművelődésben ma már nem szabványosított állami ellátórendszert értünk. Eszményeink azonban az infrastruktúra megléte: ha formában, tartalomban, jogállásban és másban nem is, de minimumának megszabásában érvényesülnie kell bizonyos sztenderdeknek. Az 1. stratégiai irány célja a kultúraközvetítő intézményrendszer romlásának megállítása: vonatkozik az épületekre, technikai felszereltségre, szakember ellátottságra. Különös tekintettel az elmaradott térségekre, a nélkülöző településekre. Olyan megoldásokat kell alkalmazni, amelyek az adott közösség elfogad, támogat, magáénak tud –a múzeumoktól a teleházig, a színháztól a könyvkereskedelelig.

A stratégia keretében számon kell kérni, el kell érni, hogy minden szervesen összefüggő gazdasági, közlekedési, lakóhelyi településrészben, kerületben, településen legyen olyan művelődési otthon típusú intézmény (faluház, teleház, civilház, internet-kávézó, közösségi tér, művelődési ház), amely képes szolgáltatni a személyes, közösségi részvételt igénylő művelődést. Folytatni kell az épületek fizikai felújítására és a kor követelményeinek megfelelő technikai fejlesztésre irányuló programokat.”

A stratégia letisztázott keretet teremt a feladatellátás szintjének. A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásokról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. Törvény 78. § (1) bekezdése kötelező feladatként jelöli meg a helyi önkormányzatoknak, hogy biztosítsanak a közművelődési feladatok ellátásához közművelődési intézményt vagy közösségi színteret, ill. az 5. bekezdés c. pontja szerint személyi, tárgyi eszközöket.

Mind az Európai Unió ajánlások, mind a törvényi háttér lehetőséget teremt arra vonatkozólag, hogy a lakosság közösségi szinten éljen jogaival, de azt nem határozza meg, hogy ezt egy-egy település közművelődési rendeletében mily módon biztosítja az ott élők számára.

2.1. Kistérségi kulturális tervezést befolyásoló átfogó irányok

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk új kihívásokkal állította szembe Magyarországot. Új statisztikai kategória jelent meg országunkban; a NUTS rendszer bevezetésével, melyet az Európai Parlament és Tanács erősített meg 1059/2003 EK. rendeletében. A vidékfejlesztés szempontjából a NUTS 4 szint fontos, mely LAU (local administrative unit) egységekre bontható fel. Magyarország a LAU 1 szintet alkalmazza, ami a kistérségnek felel meg.

Az Unióhoz való csatlakozás lázba hozta egész országunkat, sokat várt tőle minden felelős, magyar állampolgár. Az akkori kormánynak el kellett készíteni Nemzeti Fejlesztési Tervét, mely által Magyarországot a lehető leggyorsabban felzárkóztatni kívánta az előírt Uniók állapotokra. Időrendben az alábbi intézkedések próbálták a vidékeket megerősíteni:

Először az NFT 1 az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) által. A program céljai a következők voltak: a mezőgazdasági termelés modernizációja és hatékonyabbá tétele részben a termelési technológiák, részben a termékfeldolgozás (különös tekintettel az élelmiszer feldolgozás) fejlesztése által. A program másik célja a vidék felzárkóztatása, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek biztosítása a vidéki térségek lakossága számára, a vidéki infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése, a vidék kulturális örökségének védelme. Költségvetési forrása az Európai Unió előcsatlakozási csatornák rendelkezésre állásából a SAPARD és PHARE programokból, Magyarország hazai kiegészítéséből állt. Ezekre a stratégiai fejlesztési irányokra születtek meg az AVOP – on belül a „falufejlesztés és - megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése” című pályázatok, a LADER program folytatásaként, a LEADER+ program nyújtotta lehetőségek.

Egyre több igény jelet meg az épített és természeti örökségek, a szellemi kultúra megőrzésére. Egyre több program került megszervezésre a vidéki lakosok életminőségének érdekében. A források nem bizonyultak elegendőnek a vidékfejlesztésekre.

Már 2005 tavaszán elkezdődtek az előkészületek a következő Nemzeti Fejlesztési Terv elkészítéséhez, a vidékfejlesztés területén is a problémák kezelésére a tárgyalások. A hosszú előkészítő, egyeztető tárgyalások eredményezték a II. Nemzeti fejlesztési programot, melyben nincs olyan terület, prioritás, operatív része a fejlesztésnek, amely ne érintené a vidék fejlesztését, s ne lenne közvetett hatással a művelődés helyzetére.

Az Országos Területfejlesztési Koncepció részletesen kidolgozott hosszú távú stratégiai tervére épültek a következő ciklus forráslehetőségei:

„A kiegyensúlyozott területi fejlődést a következők szolgálják:

- regionális központok megerősítése, az innovációs gazdaságfejlesztési prioritást is szolgáló fejlesztési pólusok kiemelt fejlesztése, együttműködő és versenyképes városhálózat kialakítása;
 - az emberi erőforrások fejlesztése (lásd 3. prioritás);
- megújuló vidék: a rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztése;
 - az elmaradott térségek komplex felzárkóztatása;
- a Balaton, a Duna és a Tisza vidékének fenntartható fejlesztése.”
turizmusfejlesztés.”

A fejlesztési terv kiemeli a pólus városok komplex fejlesztését a régióközpontok megerősítése céljából. Már ezen a szinten meghatározza a középvárosokban a közművelődést közvetlenül is érintő tartalmi fejlesztési területeket (ifjúságvédelem, társadalmi integráció elősegítése, közösségfejlesztés, a helyi identitás megőrzése).

Megújuló vidék: rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztése témakörben pedig a népesség megtartását és növelését tűzi ki célul integrált fejlesztés által. A vidékfejlesztés kulturális területeihez szorosan köthető irányelvet az NFT 1 – gyel azonos módon határozza meg: „a természeti, táji és kulturális értékekben gazdag területeken a helyi értékek és erőforrások fenntartható helyi, térségi kiaknázása a térségfejlesztés, természet- és örökségvédelem valamint a turizmus szoros együttműködése révén.”

Kiemelten fontos kistérségi szintek kiegyenlítését és felzárkóztatást az alábbiak szerint határozza meg: „a négy elmaradott régió felzárkóztatása mellett fontos, hogy a kistérségeknek (NUTS 4) és a nehezen elérhető perifériáknak is esélyt adjunk”.

Az ágazati felmérések, egyeztetések, műhelybeszélgetések, konferenciák 2005 - 2006 - ban megtörténtek, melynek összefoglaló eredményeképpen megszületett (ld.: Találkozások a kultúrával sorozat)(15) a Közművelődési Stratégia 2007 - 2013 időszakra.

A Kulturális Stratégia az NFT II. prioritásaira épít (1, 5.), operatív szinten a TIOP, TÁMOP közművelődési tartalmak kidolgozója, így ezek a tervek rövidtávon megvalósíthatóvá váltak mind területi, mind ágazati szempontból is. A kulturális stratégiában első prioritásként jelenik meg a „kulturális esélyegyenlőtlenségek csökkentése, a helyi, a kistérségi, a megyei és a regionális közművelődési feladatellátás és intézményesülés biztosítására.”

A Kulturális Stratégia az első pontban foglalkozik a kistérségi kulturális állapotokat nagyban befolyásoló „kulturális vidékfejlesztés, területfejlesztés” prioritásokkal, 1-7 programjai által.

Komplex, vidékfejlesztési közművelődési feladatellátás segítését írta ki mind országos programokban, mind a Regionális Fejlesztési Tanácsok által. Ez az a szint, ahol a stratégia operatív programjait koordinálták.

A térségi alapon generálódó kulturális fejlesztéseket a Regionális Kulturális Koordinációs Irodák és az RFT kulturális bizottsága vezényletével a „Közkinccs program” által tették elérhetővé. A program célja: *„a területfejlesztés szolgálata a kultúra eszközeivel: a területi kulturális egyenlőtlenségek csökkentése, a kulturális fejlesztések beépítése a kistérségi, megyei és regionális fejlesztési tanácsok terveibe, a különböző térségi szintek közkulturát fejlesztő beruházásaira (közművelődési intézményekre, közgyűjteményekre) szánt források optimalizálása, bővítése, szakmai és ágazati együttműködésekkel. Olyan fejlesztések elindítása, amelyek segítik az adott térség kulturális hagyományainak, szellemi és természeti kincseinek, épített örökségeinek feltárását, gondozását, hazai, nemzetközi, meg- és elismerését, ugyanakkor korszerű szemlélettel hozzájárulnak a térségi identitás kialakításához, erősítéséhez, népességmegtartó erejének növeléséhez.”*

A legtöbb település igyekszik valamilyen formában közösségi színteret fenntartani, de hogy ez hogyan teszi, milyen formában, milyen eszközökkel; törvényileg nem határozza meg semmi. Elsősorban az adott település anyagi helyzete, döntéshozóinak és lakosságának kulturáltsági foka, s legfeljebb a „jó gyakorlatok” – elve, példája tükröződik vissza a települések kulturális állapotában.

A fenti Közkinccs program által a vidéki településeknek a kistérségi kulturális együttműködések: kitörési pontot nyújthatnak a kultúra területi egyenlőtlenségeinek csökkentése, a kistérségi identitás erősítése, új kulturális lehetőségek felkutatása céljából.

Feladatunk így hosszabb távon már nemcsak településszintűek. Fontos, hogy partnerekre találjunk és segítsük egymást.

A térségi szinten való együttműködés hatékonyabbá teheti az adott terület működését a megsokszorozódott erőforrások, közkinccsek felkutatása által. A települések vezetőin és az adott területen dolgozók, tevékenykedők akaratán is múlik, hogy ez a szint életképes lesz-e, s hoz-e előrelépést a kulturális állapotok javítására.

3. Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás jellemzői

A Kadarkút - Nagybajom Többcélú Kistérségi Társulás 2008. január 01. - én jött létre Kaposvári Kistérségből kiválva. A kistérség központja Kadarkút lett, társközpontja Nagybajom, így kétpólusú a kistérség. A mutatói alapján a leghátrányosabb kistérségek közé sorolták, komplex fejlesztése szükséges. A települések kiválásának célja is az volt, hogy a lakosság számára a magasabb életminőség biztosítását elérjék.

A gyönyörű Nyugat Zselici Tájvédelmi Körzetbe is belenyúló somogyi erdők és a halastavak tagoltsága teszik érdekessé, homokos szántói alkalmassá a kiváló zöldség- és gyümölcsstermesztésre.

A térségbe látogató vendégeink számos apró kincsben, épített örökségben, természet nyújtotta szépségben lelhetik kedvüket. A somogyiak szeretik a hagyományaikát és büszkén megmutatják értékeiket.

A társulás 23 települése, több mint 20.000 fő ellátására többcélú kistérségi társulási megállapodást hozott létre, hogy az itt élő emberek a fejlesztések által maguk is fejlődve, magasabb életminőségre telessenek szert.

A 23 település név szerint:

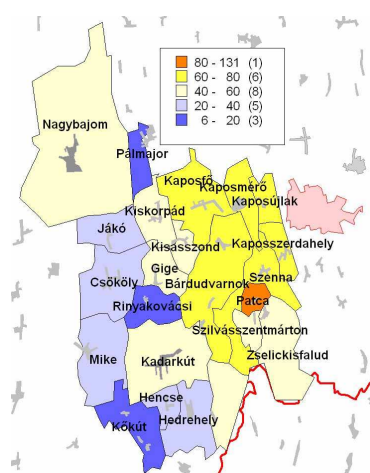
1) Bárdudvarnok 1206 fő	13) Kiskorpád 900 fő
2) Csököly 1141 fő	14) Kókút 607 fő
3) Gige 396 fő	15) Mike 694 fő
4) Hedrehely 468 fő	16) Nagybajom 3336 fő
5) Hencse 355 fő	17) Patca 56 fő
6) Jákó 670 fő	18) Pálmajor 372 fő
7) Kadarkút 2649 fő	19) Rinyakovácsi 146 fő
8) Kaposszerdahely 1062 fő	20) Szenna 735 fő
9) Kaposfő 1697 fő	21) Szilvásszentmárton 209 fő
10) Kaposmérő 2526 fő	22) Visnye 253 fő
11) Kaposújlak 727 fő	23) Zselickisfalud 277 fő
12) Kisasszond 184 fő	Összesen: 20.666 fő (2011.01.01.)

Ahhoz, hogy megértsük a kistérség kulturális állapotát, közelebbről meg kell ismerni a kistérség gazdasági-társadalmi állapotát, melyhez a „Kadarkúti kistérség tervdokumentuma” nyújtott segítséget, kiegészítve az elérhető frissebb adatokkal.

3.1. Gazdaság

A Kadarkúti kistérség kifejezetten vidékies, aprófalvas jellegű, lakosai tradicionálisan a mezőgazdaságból éltek, ami azonban ugyancsak hagyományosan, csak nagyon szerény megélhetést biztosított, hiszen a terület agráradottságai nem a legkedvezőbbek. Az erdő mai napig igen jellegzetes művelési ág maradt, amelynek jelentős jóléti értéke mellett jövedelemtermelő képessége viszonylag csekély. Ennek ellenére, jelentősebb ipartelepítésre a szocializmus alatt sem került sor, elsősorban vélhetően azért, mert számottevő (városi) központ nem volt, így a vidéket a gyorsan iparosodó Kaposvár hátszágának, munkaerő-utánpótlása biztosítójának szánták. 1990 után a kistérség fejlődésének külső gazdasági körülményei tovább romlottak: egy stagnáló-leszakadó régió belső perifériáján, a jelentős innovációs csatornáktól elvágva fejlődött.

Ennek ellenére bizonyos települései aránylag sikeresen alakultak át, és ezekben kialakult egy az adott körülményeknek nagyjából megfelelő fejlettségű vállalkozói réteg.

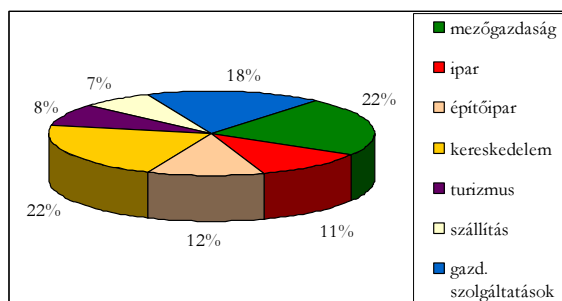

1. ábra: 1000 lakosra jutó működő vállalkozások száma (2005)

2004-ben az 1000 lakosra jutó működő vállalkozások száma a kistérségben 43, ezzel a régió leghátrányosabb helyzetű kistérségei közül a 3-4. helyet foglalja el, vagyis nem tartozik a legrosszabbak közé.

A két város, Kadarkút és Nagybjom ebben az összevetésben hasonló, közepes kategóriába került, az igazi különbség a falvak szintjén van. Itt ugyanis érvényesül a törésvonal a kistérség északkeleti, a kaposvári agglomerálódó térség hatásai, és a vállalkozás-intenzitás lényegesen nagyobb.

2. ábra. A működő vállalkozások ágazati megoszlása a Kadarkúti kistérségben

A kistérség vállalkozási közötti összesítésben a szolgáltatási szektor van jelen – természetesen – legnagyobb súllyal. A mezőgazdasági vállalkozások aránya viszonylag jelentős, meghaladja a 20%-ot. Az iparban csak minden 10. vállalkozás tevékenykedett. Az

ipari vállalkozások közül minden ötödik Nagybjomban, minden második valamelyik Kaposvárhoz közeli faluban (Kaposmérő, Kaposfő, stb.). működik. A turisztikai vállalkozások tekintetében pedig a két város egyenlő, meghatározó aránnyal van jelen. Az egyéb gazdasági szolgáltatások közül kiemelhető, hogy a térség fejlődése szempontjából potenciálisan fontos pénzügyi tevékenység legfontosabb helyi szereplője a Nagybjom és Vidéke Takarékszövetkezet, amelynek székhelye ma már Kaposváron van, de kirendeltségei működnek Nagybjomban, Kadarkúton, Csökölyön, Kaposfőn és Kaposmérőn.

A térségben az idegenforgalom számottevő, csak részben kiaknázott potenciálként van jelen. 1000 lakosra 510 vendégéjszaka jutott, amely érték a régióban közepesnek mondható, de a hasonló helyzetű, kiemelkedő attrakcióval nem rendelkező vidékies jellegű kistérségek között inkább jónak. Viszont egyáltalán nem szerepel kereskedelmi szálláshely.

3.2. Infrastruktúra

A kistérség közlekedési infrastruktúrája heterogén, az egyes közlekedési pályák futása nem feltétlenül segíti elő a kistérségi kohézió megteremtését, mert vannak olyan települések, amelyekről kifejezetten körülményes eljutást tesznek lehetővé a kistérség központjába, központjaiba.

A közúti közlekedés nagyjából két tengely mentén szerveződik. Az egyik a 61-es számú, kelet-nyugati irányú főútvonal, amely ezen a szakaszán Kaposvárt köti össze Böhönyén át Nagykanizsával. Ez a nyomvonal fő irányait tekintve megegyezik a tervezett M9-es gyorsforgalmi úttal, amelyből jelenleg csak a Kaposvárt elkerülő szakasz van kész a kaposmérői körforgalomig. A főút megfelelő elérhetőséget biztosít Kaposújlak, Kaposmérő, Kaposfő, Kiskorpád és Nagybjom számára.

A másik fontos közlekedési tengely a nagyjából észak-déli irányú, Kadarkút feltárását biztosító útvonal, amely délről Szigetvártól indul, Kadarkútig a 6607-es számot viseli, majd onnan északra végül is háromfelé ágazva (a 6618-as Csökölyön és Jákón keresztül Nagybjomnál, a 6617-es Gigén keresztül Kiskorpádnál, a 6616-os Bárdudvarnokon át Kaposfő területén) éri el a 61-es főutat. Ez az útvonal egyébként nem kizárólag helyi jelentőségű, mivel Pécsről és Baranya megye nyugati részéről ez biztosítja a legrövidebb eljutást északnyugat, vagyis Nagykanizsa és azon keresztül Rábafüzes-Graz irányába is, ezért nem elhanyagolható tranzitforgalmat is bonyolít, noha erre sem vonalvezetése, sem burkolata nem teszi különösebben alkalmassá.

A kistérség szerkezetében elkülönülő egységet alkotó Kaposszerdahely, Szenna, Patca, Szilvásszentmárton és Zselickisfalud az 1998-ban átadott Szenna-Bárdudvarnok összekötő útnak köszönhetően lényegesen könnyebben megközelíthető lett Szenna felől is. A három utóbbi község ugyanakkor még ezzel együtt is zsákteleülésnek minősíthető.

A kistérség úthálózatának többi eleme bekötőút-jellegű és a zsáktelepüléseket (Visnye, Kőkút, Kisasszond, Rinyakovácsi, illetve a rendkívül széttagolt Bárdudvarnok bizonyos részei) kapcsolja a korábban említett mellékutakhoz.

A kistérséget egyetlen vasútvonal, a Dombóvárt Gyékényessel összekötő 41-es egyvágányú, villamosított fővonal tárja fel, amelyen IC és nemzetközi gyorsvonati forgalom is bonyolódik. A Somogy IC korábban megállt Jákó-Nagybajom vasútállomáson, de a jelenlegi menetrend ezt a közvetlen elérhetőséget már nem tartalmazza (Nagybajom központjától egyébként 6 km-re van a vasútállomás).

Az elérhetőségi viszonyok meglehetősen vegyes képet mutatnak. Budapest időben meglehetősen messze van: két és fél óránál gyorsabban egyetlen településről sem lehet odajutni. Kaposvár elérhetősége tág határok között változik, 6-7 és 33 perc között, ez utóbbi a Kadarkúttól délre fekvő településekre jellemző. A kistérségi központ elérhetősége ennek nagyjából a fordítottja, a legközelebbi autópálya-csomópont pedig nagyjából egy órányi autózásra van.

A közforgalmú közlekedés közül a vasút csak néhány település (Kiskorpád, Kaposfő, Kaposmérő, Kaposújlak) számára jelent valós alternatívát, itt viszont napi 12 vonatpárt jelent a megyeszékhely felé, és legfeljebb 15-20 perces eljutási időt. Az autóbusz-közlekedés elsősorban a kistérség déli részén jelentős. Kadarkútról naponta 26 járattal lehet közvetlenül Kaposvárra jutni, az átlagos eljutási idő 36-38 perc. A kistérség két társzközpontja, Kadarkút és Nagybjom között azonban egyáltalán nincs közvetlen összeköttetés, csak átszállással lehetséges az eljutás.

A vezetékes infrastruktúra-rendszerek közül ki kell emelni az ivóvíz-hálózatot, amely tekintetében, szemben a többi kistérséggel, itt még mindig komoly elmaradások vannak némely helyeken. Bárdudvarnokon és Pálmajorban a lakások közel 40%-a, Kadarkúton mintegy 20%-a nem jutott egészséges ivóvízhez a 2005-ös KSH adatok szerint. A többi településen a kérdés közel sem ennyire égető, de majdnem mindenhol akad egy-két tucat bekötetlen háztartás, összességében a kistérség ebből a szempontból még a hasonló helyzetű dél-dunántúli társaihoz képest is problémásnak tűnik. (2008-as adat szerint is csak 89,6 %).

A csatornázásról elérhető legfrissebb hivatalos statisztikai adatok egyszerűen áttekinthetők, ugyanis a 2006-os KSH táblák szerint egyetlen településen sincs még kiépített szennyvízcsatorna-hálózat. (29) Ebben a tekintetben is tapasztalható pályázati aktivitás: Kaposzterdahely például a tőle légvonalban 10-11 km-re, Kaposvár túlsó széléhez közel fekvő Sántos és Szentbalázs községekkel pályázott és nyert 42 millió Ft-ot szennyvízelvezetésre a KEOP 1.2.0/1F intézkedésben. Az összes többi településről nem ismerünk sikeres pályázatot.

A közművesítettség egyéb kérdéseivel kapcsolatban elmondható, hogy a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 93%, és a kistérség valamennyi települése csatlakozott a szelektív hulladékgyűjtés kiépítését is biztosító Kaposmenti hulladékgazdálkodási programhoz. A gázhálózat a kistérség jelentős részében kiépült, bár még mindig találunk 11 gázvezetékekkel nem rendelkező községet is. Összességében a háztartások 41%-a fogyaszt gázt, Nagybajomban 55%-os, Kadarkúton 32%-os a bekötöttség.

Az infokommunikációs infrastruktúra kiépítettsége, illetve a lakosság bekapcsolása több szempontból is alacsony szinten tart. 1000 lakosra 2005-ben mindössze 195 telefon, (2008-ban 161,5 fővonal/1000lakos), alig 89 kábeltelvízió (2008-ban 135,4 lakás bekapcsolás/1000 lakos), és 35,7 szélessávú internet-előfizetés jutott. Leszámítva az utóbbi, a hasonló kistérségek között viszonylag kedvezőnek számító értéket, az a kistérség ellátottsága ebben a tekintetben csak a sellyeivel vetekszik az utolsó helyért a régióban.

3.3. Társadalom

A Kadarkúti kistérség településhálózata összetett, de szinte kizárólag vidékies jellegű elemek alkotják. Az átlagos népsűrűség mindössze 39,6 fő km²-ként, a kistérség népességének alig 12%-a él 120 főnél nagyobb népsűrűségű településen, és ez sem valamelyik városhoz, hanem Kaposmérőhöz kötődő érték. Az összesen 23 településből mindössze hét népesebb 1000 főnél, amelyek közül Nagybajom a 3336 fő, Kadarkút 2749 fő és Kaposmérő a 2526 fő. A városi népesség aránya a két város ellenére sem éri el a 30%-ot, 34%-ra rúg viszont az 1000 főnél kisebb településeken élők részaránya, de a tíz, egyenként 500 főnél nem népesebb település összlélekszáma is eléri a 2700 főt.

A kistérség alapvetően csökkenő népességű. 2008 óta a fogyás összesen 205 fővel apasztotta lakosságát, és 2 település kivételével mindenütt jellemző volt. Bármennyire meglepő, Nagybajom például az 1930-as években érte el eddigi legnépesebb időszakát, és

1870-ben még (Kaposvár és Marcali után) a harmadik legnagyobb városa volt Somogy megyének. Kadarkút ezzel szemben az utóbbi évtizedekben, ha lassan is, de növekedő pályán haladt, mely csak az utóbbi években látszik megfordulni.

A kistérség lélekszámának egészét azonban csökkenti a természetes fogyás (2006-ban 4,8%), és ezen még az a tény sem változtat, hogy a 2000 és 2005 közötti időszakot a kistérség egészére nézve a bevándorlási többlet jellemezte. Ennek forrása egyértelműen a Kaposvár környékén tapasztalható szuburbanizáció, célpontjai pedig Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposszerdahely, Szenna, és némileg a sorból kilógóan, de Bárdudvarnok is. Arányaiban jelentős elvándorlás ebben az évben elsősorban Mike, Jákó, Kiskorpád és Kisasszond településeket sújtotta.

A 2001-es népszámlálás szerint a kistérségnek 986, a cigány nemzetiséghez tartozó polgára volt. Ez nagyjából 4,5%-os aránynak felel meg, amely mind az országos, mind megyei átlagot felülmúlja (utóbbinak is duplája). A legnépesebb cigány közösségek Csökölyön (112 fő – 9,8%) és Nagybajomban (152 fő – 4,4%) éltek, de az arányokat tekintve a cigányság jelenléte Gige, Hedrehely, Rinyakovácsi és Zselickisfalud esetében haladta meg a 10, utóbbi esetben a 20%-ot is.

A kadarkúti kistérség különböző társadalmi jellemzői a település- és térszerkezetnek megfelelően összetett, de semmiképpen sem kedvező képet mutatnak.

A megfelelő korú népességnek mintegy 21%-a rendelkezik érettségivel, amely érték többé-kevésbé megfelel a régiós hasonló kistérségei átlagának, a középfokú oktatás hiányosságai ellenére sem számít kiugróan rossznak. A teljes népesség által elvégzett átlagos osztálylétszám tekintetében ugyanakkor jelentős különbségek adódnak a kistérség különböző mikrokörzetei között.

3.4. Oktatás és nevelés

A szociális helyzetet erőteljesen befolyásolják a foglalkoztatással kapcsolatos problémák. A foglalkoztatottak nélküli háztartások aránya 44,7%, amely távolról sem a legrosszabb a régióban, de semmiképpen sem mondható kedvezőnek.

Ennek fényében nem meglepő, hogy a lakosság 3,8%-a rendszeres szociális segélyben részesül, a 24 évnél fiatalabb népesség 41,8%-a pedig rendszeres gyermekvédelmi támogatásban. Mindkét értékről nagyjából ugyan azt lehet mondani: a régióban a Sellyei

kistérség értékei sokkal rosszabbak, a többi hátrányos helyzetű térség viszont nagyjából ehhez hasonló mutatókkal rendelkezik.

A kistérség oktatási, valamint szociális ellátórendszerét alkotó intézmények szinte kizárólag társulások fenntartásában működnek. Az egyik legfontosabb megállapítás, hogy noha a korai szocializációban betöltött szerepe elvileg fontossá tenné, a kistérségben egyáltalán nem működik bölcsőde. Óvoda is csak a települések 56%-ában, a hét intézményhez további hat tagintézmény tartozik. A közoktatás fejlesztési terv megállapítja, hogy a 2007-ben a kistérség óvodáiba járó 749 gyermek mindössze az érintett korosztály nagyjából fele, bár további mintegy 150 gyermek Kaposváron jár óvodába, és több település az óvodák esetében férőhely-hiányt mutat. A kistérség intézményeinek kihasználtsága igen változó, 60 és 109% között ingadozik. A hátrányos helyzetű gyermekek aránya több mint 62%, a halmozottan hátrányosaké pedig 25%.

A kistérségben hat székhely intézményben és 5 tagiskolában, összesen 12 telephelyen folyik az általános iskolai oktatás. Valamennyi intézmény többcélú, mert legalább óvodai nevelés is folyik falai között. Figyelemre méltó, hogy a kistérség iskoláiba járó tanulók aránya a megfelelő korú népesség felét sem éri el, ami megint részben Kaposvár erős intézményi vonzására is utal.

Az alapfokú feletti szintet a kistérségben két helyen, Nagybjomban és Kadarkúton találjuk meg, előbbiben speciális szakiskola, utóbbiban szakképző iskola működik. A közoktatás fejlesztési terv megállapítja, hogy a meglévő szakiskolai rendszer elaprózott, és integrált fejlesztésére tesz javaslatot.

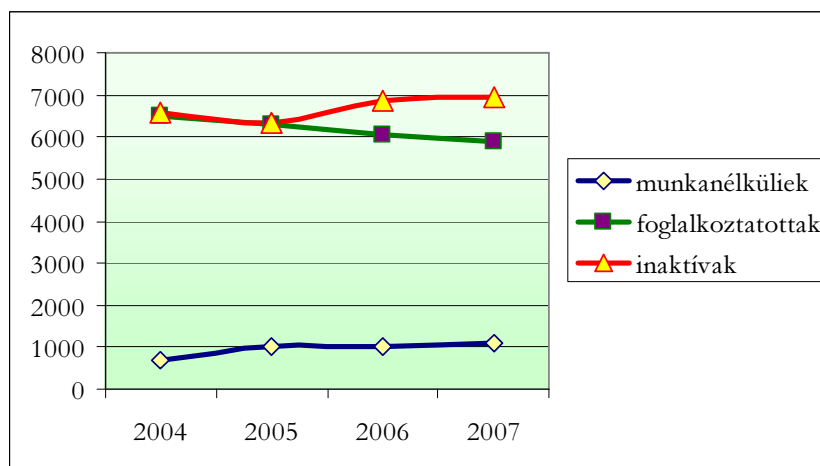
3.5. Szociális helyzet

A szociális ellátórendszerrel kapcsolatban elmondható, hogy ezen a téren is jellemzővé váltak a társulások feladat ellátási formák. Ezeket több mikrotérségi jellegű együttműködés szervezi, például a kadarkúti székhelyű Szociális Alapszolgáltatási Központot fenntartó társulás a székhelyen kívül Bárdudvarnokon, Hedrehelyen, Hencsén, Kőkúton, Mikén és Visnyén (2009) szervezi az étkeztetést, a házi segítségnyújtást, a családsegítést, a jelzőrendszeres segítségnyújtást, illetve a nappali ellátást. A Nagybjom székhelyű Alapszolgáltatási Központot fenntartó társulás a fentieket a jelzőrendszeres segítségnyújtás kivételével Csökölyön, Jákón és Rinyakovácsin is ellátja. A Kaposmérői székhelyű Szociális Alapszolgáltatási Központot fenntartó társulás (étkeztetés, házi segítségnyújtás, családsegítés,

jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, nappali ellátás, gyermekvédelmi szakszolgáltatás) tevékenysége kiterjed a székhelyen kívül Csombárd, Gige, Hetes, Kaposfő, Kaposújlak, Kisasszond és Kiskorpád településekre is.

3.6. Foglalkoztatottság

A kistérség foglalkoztatási mutatói, bár a különböző források és a különböző időpontokban történő felvételezések mutatnak némi különbséget, mindenképpen igen kedvezőtlennek mondhatók. A KSH 2005-ös kelezésű adatai szerint a kistérség aktivitási rátája 34,2%, (2010: 48,1%), az álláskeresők aránya 12,2%, akik közül 4,78%-ra tehető azoknak az aránya, akik tartósan, vagyis egy éven túl vannak ebben a státuszban. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat Statisztikái 2004 óta közölnek visszamenőleg adatot a kistérségre vonatkozóan.

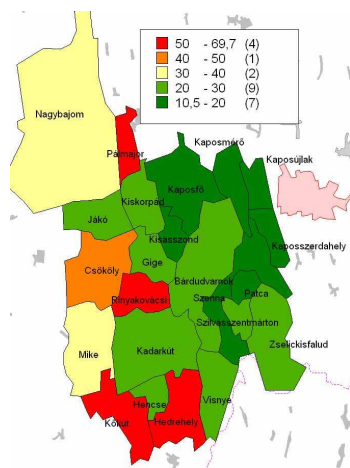
3. ábra: Foglalkoztatottak, inaktívak és munkanélküliek számának változása 2004-2007 (afsz.hu)

Az idősoros adatok a legkevésbé sem hízogó képet festenek. A foglalkoztatottak száma az elmúlt négy évben folyamatosan, és viszonylag gyors ütemben csökkent, összesen 625 fővel, csaknem 10%-kal. Ezzel együtt a munkanélküliek száma közel ötszáz fővel emelkedve majdnem megduplázódott, (s ez a szám az óta növekedett), a foglalkoztatottak és munkanélküliek számának változása majdnem tükörképe egymásnak. Ugyanakkor folyamatosan gyarapodik az inaktívak aránya is, akik 2007-ben már közelítőleg elérték az összes gazdaságilag aktív lakosság számát.

A jelenleg elérhető legfrissebb, némileg eltérő metodika szerint készülő havi ÁFSZ jelentés (2010. december) szerint a kistérségben már 1495 fő volt regisztrált álláskereső.

A foglalkoztatási helyzet, mint ahogy az a korábbi mutatók eloszlása alapján is várható volt, jelentős térbeli különbségeket mutat a kistérség települései, illetve alkörzetei között (4. ábra).

A legmeghatározóbb szempont egyébként a Kaposvártól mért távolság, illetve számított eljutási idő, de az is igaz, hogy a legnagyobb nehézségekkel a kistérség legkisebb települései küszködnek. Az 50%-nál magasabb relatív munkanélküliségi mutatóval jellemezhető falvak közül Hedrehely 459, Kőkút 626 – de ebből mintegy 200 intézeti gondozott –, Pálmajor 392, Rinyakovácsi mindössze 156 lakossal büszkélkedhetett. Az is elgondolkodtató, hogy a nagyobb méretű, jobb elérhetőségű, összességben elvileg kedvezőbb adottságokkal rendelkező Nagybjalom esetében a becsült aktívak számához arányított munkanélküliségi mutató mintegy 8%-kal nagyobb a kadarkútinál. A munkanélkülieken belül a pályakezdők részaránya összességében 9,2% volt 2007-ben, ez a régió hasonló helyzetű kistérségei között átlagosnak tekinthető. 2008 augusztusában a munkaügyi nyilvántartások szerint összesen alig 205 fő részesült járadék érték.

4. ábra: Az álláskeresők a gazdaságilag aktív népesség becsült számának arányában (2008, forrás: afsz.hu)

A foglalkoztatás szempontjából a lakóhelyen kívüli munkavállalásnak, vagyis az ingázásnak igen nagy jelentősége van. A 2001-es népszámlálás alkalmával a lakóhelyükön foglalkoztatottak számát (2559 fő) mintegy 20%-al túlta felül az ingázók száma (3116).

A kistérség majdnem mindegyik települése esetében igaz az a kistérségi szintű megállapítás, hogy az elingázók többen vannak a helyben foglalkoztatottnál. A kivételek közé Nagybjalom, Kadarkút, Mike, Visnye, Kőkút tartoznak. De még ezeknél a településeknél is negatív a munkaerő-mérleg abban a tekintetben, hogy a beingázók számát az elingázók lényegesen felülműlják, a két város esetében egyenként 200-200 fővel, vagyis a kistérségi központ és társközpont foglalkoztatási centrumként nem képes funkcióját teljes mértékben betölteni.

4. Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás területén lévő települések kulturális állapota

A Kadarkúti – Nagybajomi Kistérség számára nem csak a két központi szerepet betöltő póluscentrum és vonzáskörzeteire oszló tagoltság okoz gondot, hanem a Kaposvár környéki települések északkeleti, a kaposvári agglomerálódó térség hatásainak következménye is; megosztva a kistérséget, ugyanis a kulturális területeken is érzékelhető a törésvonal a városból kitelepült értelmiségi és a falvak lakossága között.

Egészen más értékekkel, adottságokkal rendelkeznek, hiányokkal küzdenek azok a települések, melyek a megyeszékhely közelében helyezkednek el, mint ott, ahol mindentől elzárva, minimális szolgáltatásokkal, kevés, leszakadó lakosságlétszámmal küzdenek az életben maradásért a falvak. A települések sokassága még közművelődési rendelettel sem rendelkezik. Az intézmény fenntartó településeken rendezett viszonyokra találunk.

A városi kiköltöző értelmiségi réteg elsősorban Kaposszerdahely, Szenna, Patca, Bárdudvarnok

(Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposfő), térségében jelenik meg és formál alkotó közösséget.

Itt művészek, képzőművészek, iparművészek, szellemi foglalkozású szakemberek tucatjával élnek, s jó néhányan küzdenek településeik értékeinek megőrzéséért azzal a szemlélettel, hogy közben a Zselici Tájvédelmi Körzet adottságaira építve a környezettel harmonizálva fejlődjön településük.

4.1. Kulturális infrastruktúra

A kistérség településeinek többségében elmondható, hogy nincs önálló közművelődési intézménye és a feladatokat ellátó humánerőforrása. Többségében faluházakban, polgármesteri hivatalok épületében, községi könyvtárakban látják el a közösségi színtér biztosításának módját.

A fenti mikrokörzet községei is az infrastrukturális keretekkel küzdenek, bár a nyertes IKSZT pályázatok beruházásai és egyéb pályázati források már előre mutatják, hogy ez a tendencia változni fog. Zselickisfalud IKSZT beruházása már megvalósult, Kaposszerdahelyen új Integrált Községi Szolgáltatási Központ épül. Patcán egyedülálló Kalandpark és Élményközpont nyújt kikapcsolódást az ellátogatók számára, ill. a Faluházban alakították ki komplexen a helyiek igényét. Szilvásszentmárton is a Faluház épületére alapozta közösségi színterét.

Szenna Kultúrházzal rendelkezik, melyet csak alkalmoszerűen működtet, de jelentős helyi értékekkel bírnak; ilyen a Falumúzeum, és - infrastrukturális szempontból fontos -, a tornacsarnok épülete.

Továbbra is problémát jelent Bárdudvarnokon a befejezetlen kultúrház épületének beruházása, vagy a régi református iskola épületének közösségi művelődési házzá alakítása, pedig a magas kultúrát megjelenítő rendezvényeik számára elengedhetetlen lenne a közösségi színtér biztosítása.

Hedrehelyen és Kőkúton felújított Kultúrházak állnak a lakosok rendelkezésére, de csak alkalmoszerűen nyitják ki az épületeket. Ugyanez vonatkozik sajnos a társközpontra, Nagybjomra is, hiszen a Művelődési Ház épülete felújítás előtt áll, bár itt az ifjúsági pályázatok által sikerült egy ifjúsági irodát és egy ifjúsági klubbot kialakítani, ahol rendszeresen ifjúsági programokat szerveznek. Az egész településre vonatkozóan az ÁMK intézményéhez tartozó könyvtárvezető látja el a közművelődési feladatokat, ám közösségi színtérként az ÁMK intézményei jelentős szerepet kapnak (iskola, sportcsarnok). Kadarkúton egy épületben található a Városi Könyvtár és a Művelődési Ház, mely jól kiegészíti egymást a közösségi terek tekintetében.

A többi településeken esetében a Községi (és iskolai) Könyvtárak helyiségei és a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások: Teleház, eMagyarország Pont, számítógépes terem helyisége által biztosítják a közösségi színteret, és a könyvtárosok végzik többnyire a kulturális tevékenységeket. Kaposmérőben a Faluház lesz az új Integrált Községi Szolgáltató Tér, amennyiben megtörténik a beruházás megvalósítása. Kaposújlakon a Könyvtár különálló épületben van és külön Faluházzal is rendelkezik, mindkét helyszínen van nyilvános internet elérhetőség is.

A legtöbb településen a Könyvtár, vagy Olvasóterem is a Polgármesteri Hivatal épületében lett elhelyezve. Jákó, Gige, Pálmajor, Visnye Polgármesteri Hivatalban.

Ha többfunkciós az épület, akkor általában faluháznak, civilek házának, közösségi háznak nevezik. Csökölyben: Civilek Háza található. Jelenleg még Kaposszerdahelyen áll külön épületben a sportpályán Községi Ház. Kisasszondon, Kőkúton Faluház.

Mikében a Községi és Iskolai Könyvtár az iskola épületében, és a tornacsarnok jelenti a közösségi színteret a lakosoknak. Rinyakovácsiban a Művelődési Ház épületében található a Könyvtár is.

Elmondható, hogy minden településen megtalálták a megoldásokat az ott lakók, hogy rendezvényeiket le tudják bonyolítani. Ezen épületek általános állapota viszont folyamatosan romló állapotokat mutatnak.

Kivételt képeznek az IKSZT nyertesek Jákó, Kaposfő, Kaposmérő, Szenna, akik előtt új lehetőségek nyílnak meg, amennyiben megvalósítják a beruházásokat.

A mikroközpontok megerősítése a kulturális állapotok javulását hozhatják ezekben a körzetekben. Ám azokon a településeken, ahol nincs mód felújításra, és nem tudnak szakembert alkalmazni, vagy nincs olyan civil szervezet, mely a kulturális feladatokat felvállalja várhatóan továbbra is romló tendenciát fognak mutatni.

A jelenleg elérhető legminimálisabb közösségi szolgáltató helyek azok az olvasószobák lettek, melyek a Könyvtárellátó Szolgáltató Rendszerrel oldották meg a könyvtári szolgáltatások biztosítását. Ezeken a helyszíneken, általában internet elérhetőség is van, a legrosszabb állapotban lévő települések viszont - Kőkút és Pálmajor-, nem rendelkeznek internet szolgáltatásokkal. A többi településen mindenhol rendelkeznek szélessávú Internet kapcsolattal. A 21 település közül 15 település saját honlappal rendelkezik.

Az eszközök tekintetében elmondható, hogy ott, ahol intézményi formában látnak el közösségi térben szolgáltatást; rendelkezésre állnak a minimális hangtechnikai feltételek épületen belül. Kevés település rendelkezik azonban szabadtéri épített- vagy mobilszínpaddal és az ehhez kapcsolódó szabadtéri hang- és fénytechnikával. Az utóbbi időkben nagy segítséget jelentett a vidékfejlesztési irodák által koordinált falunapi rendezvényekre kiírt pályázatok által biztosított eszközök.

Az eszközök rendelkezésre állása tekintetében a kistérségi közepesen gyenge szintjéből a két város emelkedik ki valamelyest.

Nagybajom viszont a kistérség egyetlen olyan települése, ahol az infrastrukturális feltételek megalapozásával saját televíziója általi műsorgyártással és televíziós szolgáltatásokkal rendelkezik.

Szintén a társközpont az a település, aki a térség egyetlen Helytörténeti Múzeumával rendelkezik, a Sárközy Múzeummal. A múzeum többszobás kúriájában emlékszobát rendeztek be a Sárközy család bútoraival, nagybajomi dokumentumokkal, címer és térképtárral, néprajzi gyűjteménnyel, Tibol László festményeinek hagyatékából kiállítást láthatnak az érdeklődők.

Jelentős közösségi és művészeti tevékenységet folytatnak Bárdudvarnokon a Nemzetközi Üvegművészeti Alkotótelepet fenntartó Goszthony Mária Alapítvány és a TETT Egylet tagjai. A Goszthony Kúria épületében állandó kiállítás tekinthető meg Goszthony Mária keramikus hagyatékából és az üvegművészek munkáiból.

Itt kell szólni azokról az intézményekről, melyek infrastrukturális szinten is jelentős erőt képviselnek és tevékenységeik által meghatározóak a kistérség településeinek kulturális

életében: a Művészeti Iskolákról. Mind az épületek, mind a szaktudások, mind a hangszerek, eszközök, mind a fellépő ruhák tekintetében olyan értéket képviselnek mind anyagi, mind értékrendbeli-szellemi vonatkozásban, melyre építeni lehetne a kistérség kulturális jövőjét. A különböző képzőművészeti-, tánc-, és zenetanszakos gyermekcsoportok részére Szennában, Nagybajomban és Kadarkúton nyújtanak hosszútávon lemérhető kulturális tőkét. Mindannyian tudjuk, hogy milyen nehéz helyzetbe kerültek a normatívák csökkentése által, de a már kialakított épületrészek és a beszerzett eszközök kárba vesznek, nem beszélve a megszerzett tudások, szellemi értéket képviselők elvesztéséről, ha nem találnak a települések közösségei jó megoldást fenntarthatóságukra.

4.2. Kulturális humánerőforrás

Általánosságban elmondható, hogy a kistérség már nem a leszakadó, hanem a leszakadt térségek közé sorolható a szakemberek foglalkoztatása tekintetében. A települések egyikében sincs főállású, közalkalmazott közművelődési szakember, aki önállóan végezné el a feladatait más ágazatoktól függetlenül. Ez alól csak kistérségi központ kivétel.

A társközpont főállásban foglalkoztat informatikus könyvtáros-művelődésszervező végzettségű szakembert, aki közművelődési feladatait megbízással látja el.

Kaposfőn az egy épületben elhelyezkedő intézményeiben; egy főállású tanító-művelődésszervező kolléga látja el a feladatokat.

Nagybajomban és Kaposfőn a felsőfokú végzettségű munkatársak a könyvtárosi és közművelődési feladatokat együtt látják el.

A többi településen jellemző, hogy a könyvtárosok, vagy más szakterületen dolgozók (pedagógusok, szociális szféra munkatársai) az általánosságban elnevezett „mozgókönyvtári szolgáltatásban” (Könyvtárellátó Szolgáltató Rendszerben) megbízási szerződéssel látnak el közművelődési feladatokat is fő tevékenységük mellett, ill. biztosítják a települések közösségi színtereihez való hozzáférést.

Ezekben a foglalkoztatásokon belül a legnagyobbak a települések között a szakadékok: 4 felsőfokú végzettségű, több érettségivel, és egyéb szakképesítéssel rendelkező munkatárs van jelen a rendszerben, s 3 fő nyolc általános iskolai végzettségű.

A kisebb településeken általában a Polgármesteri Hivatalban dolgozókkal - élükön a polgármesterekkel-, oldják meg a programok szervezését, ami külön feladatot ró rájuk.

Jobb helyzetben vannak azok a települések, ahol aktív civil szervezetek színesítik a programokat ezzel is önként átvállalva közművelődési tevékenységeket. Legjellemzőbb a

civil jelenlét a település kulturális életében Bárdudvarnok, Hencse, Hedrehely, Kaposszerdahely, Kaposmérő, Kaposújlak, Mike, Szenna vonatkozásában. Ezeken a településeken alkotó művészek, népművészek, iparművészek adják át tudásaikat a településeken élők számára, akik tehetségükön, tudásukon felül hozzájárulnak a települések aktív humán erőforrásainak biztosításához.

Többségében kölcsönösen jó kapcsolatokat ápolnak ezek a települések önkormányzatai a civilekkel, támogatva, kiegészítve egymás munkáját.

A kevés lakosság számú, leszakadó falvakban nincs mód szakembert alkalmazni, de a nagyobb települések vonatkozásában is óriásiak a képzettségek tekintetében a hiányok. Szükség lenne a településeken dolgozók számára szakmai továbbképzéseket, tanulmányutakat szervezni.

A kulturális esélykülönbségek csökkentésére, kistérségi munka koordinálásához a fentiek fényében is látható, hogy kistérségi kulturális referens foglalkoztatására volna szükség pályázati források bevonásával. Szükség lenne az alkotók szervezet egymásra találásának erősítésére.

4.3. Finanszírozás

A települések közművelődési feladataik ellátására külön normatívában már nem részesülnek, hanem azt egy összevont település fenntartási normatívában kapják meg a lakosság létszámának arányában, melynek mértéke elenyésző. Ennek fényében a kistelepülések jó, hogy ha tudnak évente egy vagy két rendezvényt szervezni, melyeknek kulturális színvonala sokszor vitatható.

A nagyobb települések finanszírozási gondjait a pályázatokhoz szükséges önerő többszörözésével igyekeznek megoldani, bár a hatékonysága a rendszernek az utóbbi években csökkent.

Több településnek viszont az Európai Unió pályázatokon való részvétel nyújtott reményt közösségi színtereinek megújulására, vagy programjainak biztosítására.

A mecenatúra kérdése bizonytalan a programok megvalósítása terén. A gazdagabb településeken a vállalkozások alkalmanként szívesen segítenek a kérdéses rendezvény megvalósulásában, de hosszútávon a jelenlegi gazdasági helyzetben csak kiegészítő segítséget nyújt.

A lakosság fizetőképes kereslete látványosan lecsökkent a kistérségben, ezért ma már nem jellemző a bálakon kívül a jegybevétel az intézmények életében.

Megoldást jelenthet, ha megfelelő partnerenként kezelik egymást a szervező szakemberek, civilek, vállalkozók, alkotók és fenntartók. Csakis összefogás alapon valósulhatnak meg olyan jelentősebb rendezvények a kistérség vonatkozásában, mely által kiemelkedő értékek mentén, élményalapú programokat kínálunk, ezzel is segítve a turizmus lehetőségeit, ill., a lakosság felé a népességtartó erőt növeljük.

4.4. Kulturális rendezvények a kistérségben

A települések életében a hagyományos ünnepkörökhöz kötődő közösségi rendezvények játsszák a hétköznapiak sorában a legfőbb szerepet. Ezek általában a téli- és a húsvéti ünnepkörhöz köthetők. De elterjedőben és visszatérőben vannak régebbi és újra közkezdvelté vált szokások, mint például a Szent Iván éji tűzugrással kapcsolatos szokások, vagy a Márton napja.

Jelentős közösségi és nagy ünnepnek számít a falvak, települések életében a Falunap. Minden település hasonló forgatókönyv szerint rendezi meg ezt a szórakoztató jellegű rendezvényt, ahol összejön a település apraja-nagyja. Ezeket a rendezvényeket szinte a legtöbb település igyekszik biztosítani lakosai számára. Hasonló népünnepélynek számít a Búcsú is, melyet sok település megtart még.

Több gasztronómiai rendezvényt próbáltak a települések megvalósítani főleg az Asztali Örömök rendezvénysorozat részeként, mint pl.: a Langalló Fesztivált Nagybjomban, vagy Kadarkúton a Nyárson sült Húsfalatkák Parádéját, de ezek finanszírozásukba ütköztek.

Kadarkúton a Gesztenyes Nap tűnik stabil programnak október első szombatján, hiszen a főszervezője is egy vállalkozó, aki a gesztenye ezer jótékony hatását és örömeiben gazdag ízvilágát tárja elénk. A rendezvényhez a kistérség helyi termelőinek kiállítása és vására, színvonalas kulturális programok és a Somogy Megyei Néptánc- és Hagyományörző Együttesek Találkozója is kapcsolódik.

A gasztronómiai rendezvények sorában, időrendben is a Szennai Hurkafesztivál következik a novemberi megrendezéssel, mely megmozgatja térségben élőket.

Művészeti területeket komplex módon megjelenítő rendezvény a Bárdudvarnoki Kulturális Hét, mely a Nemzetközi Üveg Szimpóziummal kerül párhuzamosan megrendezésre. Az egyetlen programsorozat, mely több napon keresztül kínál színvonalas esteket: koncertet, filmvetítést, író-olvasó találkozót, színházi előadást a kistérség lakóinak. Itt került megrendezésre az első Kistérségi Kulturális Találkozó, mely azóta nem került megszervezésre a források hiánya miatt, pedig jelentős identitástudatot erősítő szerepe lenne a kistérségben.

Magas színvonalú rendezvény a kistérség nyugati határán, a Nagybjajomban augusztusban megrendezésre kerülő SZÍN - azaz a Szent István Napok, - bár szerényebb keretek között, mint a fentebb megnevezett eseménysorozat-, de színvonalas kiállításra és művészeti előadói estekre épít.

Patcán, térségünk legkisebb lélekszámú településén vállalkozói formában jött létre a Katica Tanya - Aktív Pihenési Központ, ahol rendszeresen lehetnek részesei a családok a „Jeles Napok a Katica tanyán” rendezvénysorozat kézműves foglalkozásain. Ugyanitt immáron 5. alkalommal kerül megrendezésre a Patcai Várjátékok, mely ismertsége tekintetében meghaladja a térség és a megye határvonalait.

Kaposmérőben szintén vállalkozói formában lehetünk tanúi Kassai Lajos íjkészítő mester Kánságának nyílt napjainak és nagyszabású nemzetközi versenyének, íjásztalálkozóinak.

A kistérség területén több jelentős rendezvény kerül megvalósításra egy év folyamán belül, mint például a Magyarok Napja, vagy a Zselici Fiatalok Napja Bárdudvarnokon, a Nagybjajomban jelentős Csokonai – est, vagy a Képzőművészeti Alkotótábor Tibol László emlékére, Kadarkúton a Somogy Megyei Gyermek és Ifjúsági Néptánc Találkozó áprilisban, vagy az Országos Szkander Bajnokság.

Jelentős hagyományőrző tevékenységet folytat Szennában a Lázi Dombi Kulturális Egyesület, akik a hagyományos ünnepkörök szokásaival ismertetik meg a gyermekeket és érdeklődőket, gyermek-táncházakat szerveznek. „Dudaiskola” elnevezéssel hosszú évek óta szerveznek népzenei tábort az érdeklődők számára. S színvonalasak a Nemzeti Ünnepeik, melyeket többnyire minden település igyekszik megtartani, ahol legalább iskola, vagy óvoda működik.

Hasonló aktivitással szervez jelentős programokat a Kaposszerdahelyért Egyesület: a „Szerdahelyi estek” sorozat kapcsán, ahol helyiek tartanak ismereteikből, tudástárukból egy-egy színvonalas előadást. Minden évben megszervezik a „Gyermek alkotótábort”, amit helyi- és erdélyi vendégművészek tartanak a gyermekek számára. Jelentős rendezvény a település életében a Szent István Nap és a hozzá kapcsolódó Pentaque verseny.

Hedrehelyen a Hagyományőrző Kulturális Egyesület aktivizálja település lakosait és viszt szint a hétköznapi sorába.

Rengeteg kisebb-nagyobb rendezvény kerül megrendezésre a települések életében, melyeket mind felsorolni már túlfeszítenék a dokumentum kereteit, mint pl.: gyermeknapok, egészségnapok, különböző megemlékezések, a gyermekek számára nyári napközis táborok, anyatejes világnapok, hulladékgyűjtési napok, jelentősek a szüreti felvonulások köré szervezett programok, idősek napja, különböző táncházak, mikulás- karácsonyi ünnepek,

melyek mind örvendetesek, csak az egyetlen probléma az, hogy kiszámíthatatlan az időpontjuk. A települések, civil szervezetek programjait többnyire a források hiánya befolyásolja, nem mer senki megjeleníteni a kistérségben egy-egy programot, ha nem látja a biztos megvalósulás lehetőségét. Ha viszont a programok nem tudnak megtervezhetőek lenni, vagy nem lehet úgy időpontot választani, hogy ne zavarják egymás rendezvényeit a rendezvények, akkor a végén akaratlanul is egymás ellen fordulunk. Rengeteg olyan program kerül megrendezésre, amin sok érdeklődő lenne a kistérség határain belül is, ha egyrészt szélesebb körben tudnának róla, ill., ha nem ütköznének az időpontok. Másik tematikus lehetőség lenne, ha egymás után felfűzhetőek lennének rendezvények, akkor meg lehetne jeleníteni egy kulturális csomagban és úgy Magyarország kulturális –turisztikai térképén megfelelő marketinggel elhelyezni a rendezvényeket, látnivalókat.

A marketing tevékenysége nagyon alacsony minden településnek. A rendelkezésre álló informatikai infrastruktúrákat alig használják ki. A települések honlapjain nincsenek naprakész információk, új adatok. A szélessávú internettel rendelkező települések több, mint egyharmada a mai napig nem rendelkezik saját honlappal. Hírlevelek, információcsatornák nem kapcsolják össze a település térségét. A közös identitás tudat kialakulásában a változásokat el lehetne indítani ily módon is.

S ehhez a témakörhöz kapcsolódik az is, hogy a megjelenés módja is egy közösségé kapcsolja a kistérséget. A közös arculat kialakítása a térségünkben fellelhető művészek tudása, szemlélete, cselekvőképessége által egy kis ráfordítással könnyen elérhető lenne.

A kulturális turizmus, az örökség-turizmus szellemi –tárgyi értékeket ránk hagyományozó művészek kincsvilágának (Goszthony Mária, Jálics Ernő, Kozma Lajos, Fodor András), alapvető értékei jelen vannak a kistérségünkben, de ehhez valódi felismerésre van szükség és ezekkel az adományokkal élni kellene tudni.

Új helyszíneket kell megóvnunk a pusztulástól, s meg kellene próbálni minden lehetséges utat a régi épületek, kastélyok, kúriák felújítására, hogy azok köré programcsomagot építve vonzó célponttá váljunk a turisták számára.

5. A stratégia megvalósításhoz szükséges szemléletváltás fontosságáról

A Kadarkúti-Nagybajomi Kistérség része annak a Somogy megye egészét érintő, - kivétel a megye székhelyt -, történelmileg kialakult infrastruktúrának, hogy nincs jelentős ipara a térségnek. A távolság az ország fővárosától valószínűleg továbbra is távol is tartja a

befektetőket. Ennek a térségnek a meglévő természeti értékeire, szépségeire, hagyományaira, harmóniát sugárzó légkörére, jó levegőjére, építészeti értékeire kellene építenie gazdasági felemelkedését.

Meg kellene állítani a lakosok ön- és utódpusztító szennyvíz kibocsátását, hogy természeti értékeinket ápolni, megőrizni tudjuk. Ahhoz, hogy az itt élők többsége is belássa a problémákat, különböző fórumokra, felnőttképzési lehetőségekre lenne szükség. Az oktatásba meg kellene jeleníteni a helyi értékek fontosságát, melyeket a gyermekek élmények, tapasztalatok által tudnának elsajátítani. A még meglévő élményportákat meg kellene erősíteni. Tovább kellene segíteni a faluturizmussal foglalkozókat, szállóhelyeket kellene felújítani, kialakítani. S mindezekkel párhuzamosan fontos lenne, hogy színvonalas produkciókkal, rendezvényekkel színesítsük a térség kínálatát.

A lehetőség a kistérség településeinek vezetőinek kezében van. A térségnek ágazatok közötti összefogásra, komplex fejlesztésre lenne szüksége, a nem eléggé hangsúlyozott összefogásra lenne szükség ahhoz, hogy érvényesülni tudjunk, hiszen „egyedül nem megy”.

6. SWOT elemzés a rendelkezésre álló információk alapján

Erősségek:	Gyengeségek:
Mindenhol működik valamilyen közösségi színtér, van legalább 1 valaki, aki ott van, lehet „számítani” rá.	Kétpólusú központok, települések versengése
Erősek a néphagyományok bizonyos települések életében, képző és iparművészeti értékek vannak jelen	Gyenge a fizetőképes kereslet, alacsony a vállalkozások száma, magas munkanélküliség: nehezebb az embereket megmozdítani
Mindenhol megrendezésre kerülnek a hagyományos rendezvények, falunapok, gasztronómiai, művészeti nagy rendezvények vannak rendszeresen	Kommunikációs csatornák hiánya miatti információhiány
A Zselicből fakadó szép táj turisztikai vonzerőt jelent.	Nem ismerik a településen élők egymás értékeit, bizalmatlanság
Jogszabályi háttér biztosított	Nincs közös jövőkép
Sok alkotó, egyesületek képviselői és a mozgókönyvtárosok tevékenysége	Kevés a közművelődési szakember
6 település IKSZT nyertes, épített értékeink,	Kulturális területi kulturális

örökségeink vannak	esélyegyenlőtlenségek, tervszerűtlenség
Megszületett az értéktár	Gyenge marketing tevékenység

Lehetőségek	Veszélyek
Együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázása	A települések vezetői nem állnak a projektek mellé
Kulturális kerekasztal további működtetése ennek formája	Megmarad a bizalmatlanság
Kulturális programok, kiállítások tájoltatása,	Források tovább csökkenek, önrész hiánya
Térségi identitást elősegítő rendezvények szervezése	A rivalizálást nem váltja fel az együttműködés
Hatékonyabb kommunikáció kialakítása, hírlevelek, települési és közös portál kialakítása	Nem nyernek a benyújtott pályázatok, nem valósulnak meg a beruházások
Információs adatbázis fejlesztése	A politika rátelepedik a kistérségre- nem szakmai, hanem politikai döntések születnek
IKSZT beruházások megvalósulása	Az intézmények megszűnnek, tovább romlik állapotuk
Rendszeres szakmai programok szervezése Közös humánerőforrás alkalmazása	A lelkes szakemberek lemorzsolódnak
Faluturizmusban lévők bevonása, megerősítése, pályázati lehetőségek kiaknázása	Vonzerők állagának továbbromlása

7. Stratégiai célok, feladatok és tervek

Jövőkép:

A természeti adottságokkal harmóniában élő települések közössége, akik bizalmi alapokon teremtik meg a kistérségben élők számára a kulturált, életminőségeikben javuló tendenciát mutató fejlődési lehetőségeket.

Eszköze:

Minden ágazatból a szakemberek, aktív szellemi és cselekvő képes közösségének tevékenysége, a kistérség komplex fejlesztése pályázati úton.

Tervezetek:

Cél:	Projekt:	Hogyan?
Az együttműködések megerősítése:	Kulturális kerekasztal további működtetése	Pályázat benyújtása
	Kulturális honlap bővítése	Folyamatban
	Információk áramlása e-mailen keresztül	Folyamatban
	Adatbázisok fejlesztése	Pályázati forrásból
	A rendezvények összehangolása	Toleranciával, belátással, közös akarattal települések képviselőivel egyeztetve
Kistérségi identitástudat erősítése:	Kistérségi rendezvények szervezésével	Pályázati források felkutatása és benyújtása által
	A meglévő hangsúlyos rendezvények segítése, újak befogadása	Pályázati forrásból
	Szakmai műhelymunkák, továbbképzések szervezése	Pályázati források és kistérségi saját tudástár továbbadása által ingyen
	Ismeretterjesztő előadások tartásával a lakosság számára	Saját kistérségi tudástárból megszervezendő
	Felnőttképzési lehetőségek	Pályázati forrásból

	kiaknázása	
	A kistérségi értékek megjelenítése az oktatásban	Pályázati forrásból, s elérhető értékek tanítása, felkeresése által
	A klasszikus értékek megjelenítése az identitás formálásának érdekében	Pályázati forrásból
Humánerőforrás biztosítása:	Kulturális referens foglalkoztatása a kistérségben	Pályázati forrásból
	Különböző ágazatok humánerőforrásának bevonása a munkákba	Meglévő értékleltár által felkutatni a lehetséges partnereket
	Önkéntesség feltételeinek megteremtése	A fogadó szervezetek és vállalkozó személyek felkutatása
Kapcsolatok:	Közös megjelenés nagyrendezvényeken	Források felkutatása, egyeztetés
	Közös arculat kialakítása, marketing elemek alkalmazása	Pályázati forrásból
	Szomszédos és régiós kistérségekkel tovább építeni a kapcsolatot	Kulturális kerekasztal működtetése célú pályázati forrás biztosítása által
	Belső kapcsolatok megerősítése	Toleranciával. Egymás előnyeinek elismerésével, a hátrányos helyzetű település segítségével saját rendelkezésre álló eszközökkel

	Kistérségben működő csoportok, közösségek erősítése közösségfejlesztéssel	Rátermettséggel a pénzügyi források felkutatásával
Infrastruktúra:	A szennyvízcsatorna-hálózatok elkészítése	Pályázati forrásból
	Épített örökségek felújítása	Pályázati forrásból
	Falusi vendéglátóhelyek, szállóhelyek megerősítése	Pályázati forrásból
	Élményporták megerősítése	Pályázati forrásból
	Intézmények infrastrukturális fejlesztése és az IKSZT - k megvalósítása	Pályázati forrásból
	Művészeti iskolák fenntartása	Komplex finanszírozással, minden pályázat felkutatásával
	Közös infrastruktúra megvalósítása (mobilszínpad, hang- és fénytechnika)	Pályázati forrásból
	Egyéb működési feltételek biztosítása	A fenntartói kötelezettségeken kívül több finanszírozású modellekben a feladatellátás területén.
Szolgáltatások, tevékenységek segítése:	Alkotók, előadóművészek segítése	Azzal, ami rendelkezésre áll + Pályázati források által
	Közművelődési,	A jelenleg rendelkező

	könyvtári intézmények (teleházak, eMagyarország Pontok) segítése	eszközökkel és egyéb források bevonásával, pályázatokkal
	Civil szektor szolgáltatásainak segítése	Pályázati források által
Életminőség fejlesztése:	Lakosok segítése, tájékoztatása	Rendelkezésre álló erőforrások és pályázatok által

8. Összefoglalás

A *szabályozatlanságból eredő hiányosságokat szükséges pótolni*. Nem fogadható el, hogy van olyan település, amelynek önkormányzata nem alkotta meg a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 87. §-a alapján a helyi közművelődésről szóló rendeletét.

Át kell gondolni annak a lehetőségét, hogy a lehetséges pályázati források elérése által *kistérségi kulturális referenst* alkalmazzon a kistérség, aki komplex módon tudná kezelni a közművelődési tevékenységeket a kistérségben.

Fontos lenne a *kistérségi eszközpark létrehozása*, ezáltal az esélykülönbségeket tudnánk pályázati forrásokból csökkenteni.

A *meglévő nagyrendezvények segítése, ismertebbé tétele* által a kistérségi lakosság rendezvényeken való megjelenését lehetne hatékonyabban elérni, ill. a *kistérségi rendezvények szervezésével* a közös identitástudatot lehetne erősíteni. Ugyanezt segítené elő a *közös arculat* tervezése a kistérségben.

Az *infrastruktúra, a szolgáltatások fejlesztése* mind a lakosság, mind a látogatók számára élményt nyújtanak és az életminőség javulásához járulnak hozzá, ezek kezelése csak szektorok, ágazatok közötti együttműködés eredménye lehet, komplex szemlélettel együttműködve.